

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΤΑ (7) ΣΕΛΙΔΕΣ

ΜΕΡΟΣ Α': ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**(Μονάδες 20)**

Να διαβάσετε το πιο κάτω κείμενο και να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Ένα καθεστώς αληθινά δημοκρατικό όχι μόνο σέβεται αλλά και κατοχυρώνει την ελευθερία της σκέψης. Θα μπορούσε όμως να πει κανείς: Μπορείς να απαγορεύσεις στον άλλο να εκφράζεται. Μπορείς όμως να του απαγορεύσεις να σκέφτεται; Προσεχτικότερα εξετάζοντας κανείς το θέμα θα μπορούσε ν' απαντήσει ότι και βέβαια η σκέψη επηρεάζεται και σε μεγάλο βαθμό μάλιστα. **Μπορούμε να κάνουμε τον άλλο να μη σκέφτεται, με την έννοια ότι τον κάνουμε να θεωρεί ότι δεν έχει προβλήματα ή ότι τα έλυσε, ή να σκέφτεται όπως το σύστημα απαιτεί. Δύο μέσα, τα κυριότερα, θα μπορούσε να επιστρατεύσει κανείς γι' αυτό, την παιδεία και την προπαγάνδα.**

Η παιδεία που υπηρετεί φθαρμένες, ανύπαρκτες, σαθρές αξίες, βεβαίως και προσφέρει αρνητικό έργο, αλλοτριώνει. Η προπαγάνδα, που βασικό της χαρακτηριστικό έχει την επανάληψη, καταφέρει να εμπεδώσει αυτό που θέλει, ιδιαίτερα όταν το «έδαφος» στο οποίο απευθύνεται είναι φτωχό. Ο σκοπός τότε επιτυγχάνεται πιο εύκολα, δηλαδή να παραπλανήσει και να πείσει, να εμπεδώσει το ψέμα. «Η βάση της προπαγάνδας», έγραφε ο Χίτλερ, «είναι η αρχή του μεγάλου ψέματος. Είναι απόλυτα σωστό το δόγμα που λέει ότι το μέγεθος της ψευτιάς είναι ο μεγαλύτερος παράγοντας να γίνει αυτή πιστευτή». [...]

Φυσικό είναι ένα καθεστώς να μην ξεγελά πάντα, ή να μην τους ξεγελά όλους. Ακριβώς αυτοί που δεν ξεγελιώνται είναι ο στόχος στον οποίο επικεντρώνεται η διωκτική μανία των κυβερνώντων. Αυτοί βέβαια δεν είναι υποχρεωτικά οι άνθρωποι των γραμμάτων, οι λεγόμενοι πνευματικοί άνθρωποι, όπως κάποιοι υποστηρίζουν, αλλά και άλλα κοινωνικά στοιχεία που βρίσκονται σε συνειδησιακή εγρήγορση, κι απ' όλους αυτούς δεν κυνηγιούνται όλοι αλλά όσοι έχουν την τάση να διαδίδουν τις «ανησυχίες» τους. **Ένα καθεστώς όμως που θέλει όχι μόνο να λέγεται, αλλά και να είναι δημοκρατικό, θεωρεί την κριτική ικανότητα του πολίτη σαν τη θεμελιακή δύναμη προώθησης της κοινωνίας.**

Το πρόβλημα ασφαλώς των ελευθεριών του πολίτη δε λύνεται μόνο, ή, δε συναρτάται μόνο, με το δικαίωμα της ελεύθερης σκέψης. Πέρ' από αυτό, το πρόβλημα συνδέεται και με την ελεύθερη έκφραση. «Δύο πράγματα πλήρως στη ζωή μου», έλεγε ο Βάρναλης, «το ότι ζητούσα την αλήθεια και πιο πολύ ότι ήθελα να τη λέω». Ένα καθεστώς μπορεί να επεμβαίνει στο δικαίωμα της έκφρασης άμεσα ή έμμεσα, φανερά ή συγκαλυμμένα, επιβάλλοντας ανοιχτή λογοκρισία ή εξαγοράζοντας τον τύπο, το βιβλίο, την καλλιτεχνική ζωή. Όσον αφορά τους πνευματικούς ανθρώπους ή και όσους άλλους μπορεί να επηρεάσει, προσπαθεί να τους αδρανοποιήσει με κολακείες, οφίτσια ή και

ανοιχτές απειλές, απομονώσεις ή βασανιστήρια. Οι παρακολουθήσεις, οι φυλακίσεις οι εξορίες είναι στην ημερήσια διάταξη.

Όμως θα πρέπει στο σημείο αυτό να αποφύγουμε μια απλούστευση, την απλούστευση να δεχτούμε ότι ένα καθεστώς δικαιώνεται, αποκαθίσταται στη συνείδηση των πολιτών, είναι πραγματικά φιλελεύθερο και δημοκρατικό, όταν επιτρέπει μόνο την ελεύθερη έκφραση. Κι αυτό γιατί θα μπορούσε να πει κανείς ότι ένα καθεστώς μπορεί να χρησιμοποιεί σαν άλλοθι, να επιτρέπει δηλαδή την ελεύθερη έκφραση και να την υιοθετεί μόνο στο βαθμό που η ελεύθερη έκφραση χρειάζεται για εκτόνωση. Το δικαίωμα της έκφρασης λοιπόν δεν πρέπει να αποτελεί μόνο τύπο αλλά και ουσία.

Αθ. Κ. Κιτσάκη, *Το δικαίωμα του αντιλόγου* (Απόσπασμα)

Ερωτήσεις:

A1. Να γράψετε περίληψη του κειμένου με δικά σας λόγια, σε 100-120 λέξεις.

(Μονάδες 8)

A2. Ένα καθεστώς όμως που θέλει όχι μόνο να λέγεται, αλλά και να είναι δημοκρατικό, θεωρεί την κριτική ικανότητα του πολίτη σαν τη θεμελιακή δύναμη προώθησης της κοινωνίας.

Τι εννοεί ο συγγραφέας με την πιο πάνω φράση; Να ενισχύσετε την απάντησή σας με δύο παραδείγματα.

(Μονάδες 6)

A3. α) Σε ποια σημεία του όλου αποσπάσματος ο συγγραφέας χρησιμοποιεί επίκληση στην αυθεντία και τι επιτυγχάνει με την επίκληση αυτή;

(Μονάδες 3)

β) Ποια είναι τα δομικά μέρη / στοιχεία της τελευταίας παραγράφου του αποσπάσματος και ποιος ο τρόπος ανάπτυξής της;

(Μονάδες 3)

ΜΕΡΟΣ Β': ΓΛΩΣΣΑ

(Μονάδες 10)

B1. Να ξαναγράψετε τις πιο κάτω φράσεις αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με συνώνυμές τους, χωρίς να αλλάξετε το νόημα των φράσεων και το γραμματικό τύπο των λέξεων.

- η παιδεία που υπηρετεί σαθρές αξίες
- ο στόχος στον οποίο επικεντρώνεται η διωκτική manία των κυβερνώντων
- κοινωνικά στοιχεία που βρίσκονται σε συνειδησιακή εγρήγορση

(Μονάδες 3)

B2. Να αναλύσετε τις πιο κάτω λέξεις στα συνθετικά τους και από το δεύτερο συνθετικό της κάθε λέξης να σχηματίσετε ένα απλό ουσιαστικό και ένα απλό επίθετο.

- λογοκρισία
- απομονώσεις (Μονάδες 4)

B3. Να γράψετε μια ολοκληρωμένη πρόταση με καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις έτσι που να φαίνεται ξεκάθαρα η σημασία τους.

- αλλοτριώνει
- συγκαλυμμένα
- εμπεδώσει

(Μονάδες 3)

ΜΕΡΟΣ Γ': ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ– ΕΚΘΕΣΗ (Μονάδες 40)

(έκταση 450-500 λέξεις)

Τονίζεται ότι δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το όνομά σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να αποκαλύψει άμεσα ή έμμεσα την ταυτότητά σας.

Μπορούμε να κάνουμε τον άλλο να μη σκέφτεται, με την έννοια ότι τον κάνουμε να θεωρεί ότι δεν έχει προβλήματα ή ότι τα έλυσε, ή να σκέφτεται όπως το σύστημα απαιτεί. Δύο μέσα, τα κυριότερα, θα μπορούσε να επιστρατεύσει κανείς γι' αυτό, την παιδεία και την προπαγάνδα.

Σε επιστολή σας στον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού να υποστηρίξετε την άποψη ότι το σχολείο, εκτός από την παροχή γνώσεων, έχει την υποχρέωση να δημιουργήσει τον ελεύθερο δημοκρατικό πολίτη και να προτείνετε τρόπους με τους οποίους αυτό μπορεί να επιτευχθεί.

ΜΕΡΟΣ Δ': ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ – ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ (Μονάδες 30)

Να διαβάσετε τα κείμενα και να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

I. Κ.Π. Καβάφη, Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον

Σαν έξαφνα, ώρα μεσάνυχτ', ακουσθεί
αόρατος θίασος να περνά
με μουσικές εξαίσιες, με φωνές –
την τύχη σου που ενδίδει πια, τα έργα σου
που απέτυχαν, τα σχέδια της ζωής σου
που βγήκαν όλα πλάνες, μη ανωφέλετα θρηνήσεις.

Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει.
Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πεις πως ήταν
ένα όνειρο, πως απατήθηκεν η ακοή σου
μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
σαν που ταιριάζει σε που αξιώθηκες μια τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
κι άκουσε με συγκίνησιν, αλλ' όχι
με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα,
ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους,
τα εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου,
κι αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που χάνεις.

Ερώτηση Δ1:

- α) Τι συμβολίζει η Αλεξάνδρεια;
(Μονάδες 2)
- β) Ποια στάση ζωής υποδεικνύει ο ποιητής στο πιο πάνω ποίημα;
Τεκμηριώστε την απάντησή σας με αναφορά σε συγκεκριμένους στίχους
του ποιήματος.
(Μονάδες 6)

II. Γ.Φ. Πιερίδη, *Ο πορτοκαλόκηπος* -- Γ. Σεφέρη, *Σαλαμίνα της Κύπρος*

Ωστόσο, τον τελευταίο καιρό ένας καινούριος άνεμος πήρε να φυσάει, που ξεσήκωσε τα φρένα των ανθρώπων. Σαν ένα μήνυμα διάχυτο και συγκλονιστικό, από τα βάθη των καιρών, να λέει πως έφτασεν η ώρα, και τους καλούς νησιώτες δεν τους χωρούσαν πια τα πλαίσια της καθημερινότητας. Στα καφενεία, στην αγορά, στα σπίτια, στους τόπους της δουλειάς, στα σχολεία, ένα κύμα συναγερμού, προσδοκίας, διεκδίκησης ύψωσε τις ψυχές απάνω από τη λογική των συμβιβασμών και της ρουτίνας. Οι νέοι ζώστηκαν την πανοπλία του ενθουσιασμού τους κι αποζητούσαν ευκαιρίες αυτοθυσίας. Πήγαιναν, έρχονταν, συνάγονταν παράμερα και σιγοκουβέντιαζαν, κι άξαφνα πήδαγαν στα ποδήλατα και τραβούσαν για την πόλη. Μαζί τους κι ο Αρτέμης.

Ο Πετρήs ψυχανεμίστηκε με το πρώτο. Ωστόσο σώπαινε, κι όπως το αγρίμι ρομίζονταν στον αέρα την επερχόμενη καταιγίδα. Γεμάτος επιφύλαξη, περίμενε και παρακολουθούσε τον Αρτέμη. Όμως μια μέρα, που η γυναίκα του δοκίμασε να του πει τους φόβους της για το παιδί, που δε συμμαζεούνταν, την αποπήρε.

-- Άσε τον. Ξέρει τι κάνει. Τι θεs, να κόψει πίσω, κοτζάμ άντραs, και να χωθεί πίσω απ' τα φουστάνια σου;

Ύστερα αρχίνησε σιγά σιγά να δοκιμάζει τις επιφυλάξεις του κάποιο συναίσθημα πως όλος ετούτος ο ξεσηκωμός γύρω του ήτανε σα να ξεπηδούσε από τις ρίζες της δικής του ύπαρξης, από βαθιά, πολύ βαθιά, από κει που αντλούσε τους χυμούς της η συνείδηση του εθνισμού του.

Γ.Φ. Πιερίδη, *Ο πορτοκαλόκηπος*

«Δεν αργεί να καρπίσει τ' αστάχυ
δε χρειάζεται μακρύ καιρό
για να φουσκώσει της πίκρας το προζύμι,
δε χρειάζεται μακρύ καιρό
το κακό για να σηκώσει το κεφάλι,
κι ο άρρωστος νους που αδειάζει
δε χρειάζεται μακρύ καιρό
για να γεμίσει με την τρέλα,
νήσος τις έστι...»

Γ. Σεφέρη, *Σαλαμίνα της Κύπρος*

Ερώτηση Δ2:

- α) Να αναπτύξετε το νόημα των δύο αποσπασμάτων σε δύο χωριστές παραγράφους.
(Μονάδες 6)
- β) Ποιο είναι το κοινό θέμα των δύο αποσπασμάτων; Ποιες ομοιότητες βρίσκετε στις αντιδράσεις των ανθρώπων;
(Μονάδες 6)

III. Ν. Κάσδαγλη, *Σοροκάδα* -- Αλ. Παπαδιαμάντη, *Η Φόνισσα*

Μόνο που πήρε σοροκάδα τ' απόγιομα. Το λιμάνι άδειασε μονομιás, οι βάρκες τραβηχτήκανε στη στεριά και τα καΐκια κρυφτήκανε στο φυλαγμένο κόρφο, το Μαντράκι. Δυο τρία βαπόρια που βρέθηκαν, λεβάραν τις άγκυρες και πήγανε στην Ψαροπούλα, από σταβέντο. Μόνο ο Αμερικάνος απόμεινε, φούνταρισμένος αρόδο, όξω απ' το λιμάνι. Σαν κατάλαβαν απ' το Λιμεναρχείο πως δεν το 'χε σκοπό να κουνήσει, του μήνυσαν να φύγει, κι η σοροκάδα δε σήκωνε λεβεντιά.

Ο καπετάνιος κούνησε τους ώμους σαν του τα 'πανε. Το δελτίο καιρού έδειχνε άνεμο εφτά οχτώ μποφόρ, κι οι κανονισμοί του προβλέπανε πως με τέτοιον καιρό έπρεπε να 'ναι φουνταρισμένος με τις δυο άγκυρες, με τόσα κλειδιά καδένα στην καθεμιά. Καλού κακού φουντάρισε δυο κλειδιά παραπάνω, κι επιτέλους αν αγρίευε ο καιρός είχε κι άλλη καδένα. Βάστηξε επιφυλακή το μισό τσούρμο, και τις μηχανές αναμμένες, για να 'χει ατμό.

Δε γινόταν καλύτερη φροντίδα, αλίμονο αν αλλάζαν αραξοβόλι τ' αμερικάνικα πολεμικά, με την κουβέντα ενός ντόπιου λιμενάρχη· τι τους είχαν τους κανονισμούς!

Μόνο που φρεσκάρισε η σοροκάδα, με το σούρουπο. Δουλεύοντας επίμονα, ύπουλα, το μπόντζι ξεκλείδωσε τη μια καδένα, και το καράβι απόμεινε φουνταρισμένο στο 'να σίδερο. Από κει και πέρα, δεν το γλιτώνανε. Βάρεσε συναγερμός, το τσούρμο χίμηξε να μανουβράρει, πού να προφτάσει! Το πολεμικό ξέσυρε σα φρόκαλο το σίδερο, και κόλλησε πάνω στα βράχια του χαμηλού μόλου. Οι Αμερικάνοι πηδούσανε στη θάλασσα σαν τα μπακακάκια, κι οι ντόπιοι μαζευτήκανε στην ακρογιαλιά και τους μαζεύανε μισοπνιγμένους.

Ν. Κάσδαγλη, *Σοροκάδα*

Το κύμα ανέβαιναν, ανέβαιναν. Η Φραγκογιαννού επάτει. Η άμμος ενέδιδεν. Οι πόδες της εγλιστρούσαν.

Ο βράχος του Αγίου Σώζοντος απείχε περί τας δώδεκα οργυιάς από την ακτήν. Ο λαιμός της άμμου, το πέραμα, θα ήτο πλέον ή πενήτηκοντα βημάτων το μήκος.

Το κύμα την έφθασεν έως το γόνυ, είτα ως την μέσην. Η άμμος εγλιστρούσε. Εγένετο βάλτος, λάκκος. Το κύμα ανήλθεν έως τον στέρνον της.

Οι δύο άνδρες, οίτινες την εκυνήγουν, έρριψαν μίαν τουφεκιάν δια να την πτοήσουν. Είτα ηκούσθησαν αι φωναί των, φωναί αλαλαγμού και βεβαίας νίκης.

Η Φραγκογιαννού απείχεν ακόμη ως δέκα βήματα από τον Αϊ-Σώστην.

Δεν είχε πλέον έδαφος να πατήση· εγονάτισεν. Εις το στόμα της εισήρχετο το αλμυρόν και πικρόν ύδωρ.

Τα κύματα εφούσκωναν αγρίως, ως να είχαν πάθος. Εκάλυψαν τους μυκτήρας και τα ώτα της.

.....
Η γραία Χαδούλα εύρε τον θάνατον εις το πέρασμα του Αγίου Σώστη...

Αλ. Παπαδιαμάντη, *Η Φόνισσα*

Ερώτηση Δ3:

- α) Ποια η αντίδραση της φύσης απέναντι στους ήρωες στα πιο πάνω αποσπάσματα και γιατί;

(Μονάδες 6)

- β) Ποιος λόγος οδήγησε τον καπετάνιο και ποιος τη Φραγκογιαννού να συμπεριφερθούν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να προκαλέσουν την αντίδραση της φύσης; Να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη το πιο πάνω απόσπασμα από το διήγημα *Σοροκάδα* και ολόκληρο το μυθιστόρημα *Η Φόνισσα*.

(Μονάδες 4)

-----Τ Ε Λ Ο Σ-----